

ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΡΥΣΟΠΟΥΛΟΣ

Μασσαλία

ΝΟΥΒΕΛΑ
ΜΙΟΥΖΙΚΑΛ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΘΗΝΑ 2022

ΝΕΦΕΛΗ / ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Χρήστος Χρυσόπουλος, *Μασσαλία*

Φωτογραφία εξωφύλλου: Χρήστος Χρυσόπουλος

Σχεδιασμός βιβλίου: Περικλής Δουβίτσας

Επιμέλεια: Βαρβάρα Καρζή

Πρώτη έκδοση, Οκτώβριος 2022

ISBN: 978-960-504-328-5

Για την ελληνική έκδοση:

© Εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ και Χρήστος Χρυσόπουλος

Ασκληπιού 6, Αθήνα 106 80

τηλ.: 210 3639962 – fax: 210 3623093

www.nefelibooks.com

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡΥΣΟΠΟΥΛΟΥ

Οι συνταγές του Ναπολέοντα Δελάστου,
Οδυσσέας, 1996

Ο μανικιουρίστας, Οδυσσέας, 2000

Περίκλειστος κόσμος, Εκδ. Καστανιώτη, 2003

Σουνιάτα, Εκδ. Καστανιώτη, 2004

Φανταστικό μουσείο, Εκδ. Καστανιώτη, 2005

Το γλωσσικό κουτί, Εκδ. Καστανιώτη, 2006

Η λονδρέζικη μέρα της Λώρας Τζάκσον, Εκδ.
Καστανιώτη, 2008

(Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών)

Το διπλό όνειρο της γραφής, Εκδ. Πατάκη, 2010
(με τον Χάρη Βλαβιανό)

Ο βομβιστής του Παρθενώνα, Εκδ. Καστανιώτη,
2010 (Βραβείο Ravachol)

Φακός στο στόμα, Πόλις, 2012

(Βραβείο Laure Bataillon)

(Βραβείο Balkanika)

My mother's silence, Νεφέλη, 2014

Το σώμα του Τιρθανκάρρα, Νεφέλη, 2014

Η συνείδηση του πλάνητα, Οκτώ, 2015

Άννα Βέρα, fairead, 2015

Ο δανεισμένος λόγος, Οκτώ, 2016

Au-delà du bleu, Les Editions Château des Ducs
de Bretagne, 2016

Η γη του θυμού, Νεφέλη, 2018

Άλμα, Νεφέλη, 2019

Για όσα έδωσε και όσα πήρε η Μασσαλία

Σημείωση:

Το βιβλίο βασίζεται σε πραγματικές ιστορίες που συνέλεξε ο συγγραφέας κατά τη διάρκεια της παραμονής του στη Μασσαλία το καλοκαίρι του 2016. Τα ονόματα και τα περιστατικά έχουν αλλάξει και δεν αντιπροσωπεύουν τα πραγματικά.

[Κάμερα]

Νωρίς το πρωί. Η έξοχη ώρα. Μόλις χαράζει και η Μασσαλία μοιάζει ερειπωμένη. Ο ουρανός ξημερώνει βαρύς καθώς το γαλακτερό φως της αυγής ξεπλένει τα χρώματα απλώνοντας παντού μια γκριζα, χειμωνιάτικη μονοχρωμία. Η κάμερα κινείται χαμηλά στο έδαφος προς τη θάλασσα κατά μήκος της έρημης λεωφόρου Canebière. Άσφαλτος διάσπαρτη από σκουπίδια που παρασέρνει ο άνεμος: άδεια πακέτα τσιγάρα, τσαλακωμένα τενεκεδάκια μπύρας, συσκευασίες γρήγορου φαγητού... Τα πεζοδρόμια είναι υγρά, τα μαγαζιά όλα κλειστά, το καρουζέλ σκεπασμένο με μουσαμάδες. Δεν κυκλοφορεί κανείς.

[Voiceover γυναικείας φωνής]

Αφηγείται μια γυναικεία φωνή σε ηλικία εξήντα ετών.

«Κάθε φορά που αισθάνομαι άσχημα βγαίνω μια βόλτα προς τη θάλασσα. Ακόμα και τον χειμώνα, όταν η Μασσαλία μεταμορφώνεται στον αντίποδα της πόλης που θέλει να επιδεικνύει ότι είναι: ηλιόλουστη, θερμή, εκρηκτική και μεγαλόφωνη, βρίσκω καταφύγιο κοντά στο νερό. Ακόμα κι αν βρέχει ή φυσά και

οι δρόμοι είναι άδειοι. Ακόμα κι αν αισθάνομαι τη Μασσαλία σαν φυλακή. Υπάρχει –ακόμα και τότε, στην πιο βαθιά μελαγχολία του χειμώνα– η έξοδος προς τον ορίζοντα. Οι πόλεις σώζονται από την εγγύτητα προς τη θάλασσα. Δίχως αυτήν, η Μασσαλία θα είχε από καιρό μαραζώσει».

[Κάμερα]

Το κάδρο ανοίγεται στο Παλιό Λιμάνι και στην ταραγμένη επιφάνεια του νερού. Τα κύματα σπάνε πάνω στην προβλήτα. Ακούμε το σφύριγμα του ανέμου ανάμεσα στα κατάρτια των ιστιοπλοϊκών. Ύστερα από μερικά δευτερόλεπτα, η κάμερα υψώνεται και στρέφει το βλέμμα προς την πόλη. Καθώς μπροστά μας απλώνεται το πανόραμα της Μασσαλίας η εικόνα σβήνει σε αργό Fade-out.

[Τίτλος]

Μαύρο κάδρο.

Εμφανίζεται ο τίτλος: «Marseille».

Κατόπιν εμφανίζεται το μότο: «L'heure exquise, en particulier, me nouait la gorge»¹ [Rene Allio, *L'heure exquise*].

[Τραγούδι τίτλων]

Ορχηστρική εκδοχή του τραγουδιού «Tais-toi Marseille» των Ζακ Ντατέν και Μωρίς Βινταλέν.

1. «Η έξοχη ώρα, συγκεκριμένα, μ' έπιασε απ' τον λαιμό» [Rene Allio, *Η έξοχη ώρα*].

Ένα ζευγάρι χορεύει στο φιλόβροχο δίπλα στη θάλασσα. Η κάμερα παρακολουθεί τους παρτενέρ από ψηλά, κοιτώντας τους χορευτές και το Παλιό Λιμάνι σε κάτοψη.

[Η ιστορία του Ζυλ]

Η ιστορία εκτυλίσσεται σε ένα τραπέζι του Grand Bar du Chapitre στην πλατεία Réformés. Ο Ζυλ πίνει ούισκι πίσω από την τζαμαρία του μπαρ και αφηγείται ατενίζοντας τον δρόμο. Φορά σκούρο μπλε παλτό και κασκόλ. Έξω φυσά και μόνο κάποιοι περαστικοί περνούν βιαστικά δίχως να κοιτούν. Δεν ακούγεται μουσική στο Grand Bar du Chapitre. Δύο άντρες συνομιλούν σιγανά με τον μπάρμαν σκυμμένοι στη μπάρα πάνω από τα ποτήρια τους. Στο βάθος της αίθουσας μερικοί ακόμα πελάτες καθισμένοι σε τραπέζακια. Η κάμερα παρακολουθεί τον Ζυλ σε κοντινό προφίλ καθώς κοιτά τον δρόμο.

[Ζυλ]

«Στις αρχές της δεκαετίας του '70, όταν ήμουν γύρω στα δεκαέξι ή δεκαεφτά, ήμουν από τους καλύτερους στις βουτιές. Έπρεπε να με δεις. Ήμουν φιλόλιγνος σαν βέργα, μετρημένος, θαρρείς, με τη στάθμη του νήματος. Πρέπει να δει κανείς τις παλιές φωτογραφίες για να καταλάβει τι σημαίνει να είναι κάποιος νέος.

Στο σχολείο δεν ήμουν από τους καλύτερους, το μυαλό μου ήταν διαρκώς μακριά από τα μαθήματα. Ο καλύτερος φίλος μου ήταν ο Πιερ. Μέναμε και οι δυο στην Belsunce και μεγαλώσαμε μαζί, ήμασταν

κολητοί. Η οικογένειά του είχε έρθει στη Μασσαλία από το Παλέρμο, οι παππούδες του δηλαδή, επειδή ο πατέρας του γεννήθηκε στη Μασσαλία, αλλά κρατούσαν ακόμα κάτι ιταλιάνικο στο σπίτι τους, στην ομιλία, στο ποδόσφαιρο... και τον Πιερ τον πείραζαν στο σχολείο και τον φώναζαν Πιέρο. Εγώ ήμουν ο καλύτερός του φίλος, τον φώναζα πάντα Πιερ».

[Κάμερα]

Κοντινό κάδρο του Ζυλ σε προφίλ καθώς κοιτά έξω από το παράθυρο. Σταματά τη διήγησή του για να καπνίσει και φάχνει τον αναπτήρα του. Cut. Η κάμερα βγαίνει στο πεζοδρόμιο και κοιτά τον Ζυλ ανφάς μέσα από τη βιτρίνα του μπαρ. Στη βάση της βιτρίνας παρατηρούμε ακουμπισμένο ένα ασπρόμαυρο πορτρέτο της Μέριλιν. Καθώς ο Ζυλ ανάβει το τσιγάρο, στην αντανάκλαση του γυαλιού εμφανίζονται δυο αγόρια στην ηλικία του Ζυλ και του Πιερ να διασχίζουν τον δρόμο. Χάνονται και απομένει το πρόσωπο του Ζυλ όπως πριν. Cut. Η κάμερα περιηγείται σύντομα στο εσωτερικό του Grand Bar du Chapitre – κοντινό Traveling στην αυθεντική διακόσμηση από δεκάδες φωτογραφίες και παλιές αφίσες της Μέριλιν. Σιγανές ομιλίες. Κάποιοι καπνίζουν. Επιστροφή στο αρχικό κάδρο-προφίλ του Ζυλ.

[Ζυλ]

«Ο πατέρας μου ήταν πάντοτε απόμακρος. Δεν τον βλέπαμε πολύ στο σπίτι εγώ, η μητέρα και η αδερφή μου. Δούλευε σε μια αποθήκη, όταν γυρνούσε στο

σπίτι ήταν ξεθεωμένος από την κούραση. Δεν ήταν αυστηρός, αλλά σπάνια τον θυμάμαι να δείχνει τρυφερότητα σ' εμάς. Πέθανε όταν εγώ ήμουν είκοσι δύο και ποτέ δεν έμαθα τι αισθανόταν τελικά για το πώς ξοδεύτηκε η ζωή του. Η μητέρα μου, από την άλλη, ήταν πολύ στοργική και, μολονότι δεν είχε σπουδαία μόρφωση, τα έκανε όλα σωστά. Από ένστικτο.

Δεν ζει πια. Την αγαπάω πολύ. Θα πρέπει να τη δει κανείς σε φωτογραφίες για να καταλάβει...

Ο Πιερ, λοιπόν. Ναι. Ο Πιερ ήταν ο καλύτερός μου φίλος, κολλητός που λέμε. Στο θρανίο. Στις βόλτες... Εκείνος ήταν μοναχοπαίδι και πάντοτε είχα την αίσθηση ότι τον είχαν κακομάθει λίγο και ήθελε να ισορροπήσει αυτή την υπέρμετρη φροντίδα με την παρέα μαζί μου, επειδή εγώ ήμουν περισσότερο "του δρόμου" σαν να λέμε. Όχι αλήτης δηλαδή, αλλά είχα μεγαλύτερη ελευθερία. Ξέρεις, είναι και το θράσος της εφηβείας που σε κάνει να υποκρίνεσαι και λίγο το αντράκι. Ήταν και η Μασσαλία τότε...»

[Κάμερα]

Καθώς ο Ζυλ αφηγείται καθισμένος στο Grand Bar du Chapitre μεταφερόμαστε στο τωρινό του σπίτι. Ένα μεσοαστικό σαλόνι με θέα στον κήπο: γλάστρες και φροντισμένο λευκό χαλίκι. Πίνακες στους τοίχους, τα έπιπλα μοιάζουν κάπως γερασμένα αλλά διατηρημένα με φροντίδα. Η παρουσία κάποιας γυναίκας φανερώνεται από τα ρούχα που είναι κρεμασμένα στο πορτμαντό δίπλα στην είσοδο: παλτό, γυναικείο τσόχινο καπέλο, γυναικεία λουλουδιαστή

ομπρέλα. Ο ουρανός είναι συννεφιασμένος, όπως πριν, και ελαφρό ψιλόβροχο διακρίνεται στα τζάμια της μπαλκονόπορτας. Η κάμερα κάνει ένα πλανάρισμα στο άδειο λίβινγκ ρουμ και κατόπιν το κάδρο χαμηλώνει στο τραπέζι της τραπεζαρίας. Εισάγεται σε χαμηλή ένταση το ορχηστρικό θέμα των τίτλων. Παρακολουθούμε τα χέρια του Ζυλ (ο οποίος δεν διακρινόταν πουθενά στην προηγούμενη κίνηση της κάμερας) ν' ανοίγουν ένα κουτί με σκόρπιες ασπρόμαυρες φωτογραφίες και να τις ανασκαλεύουν, ξεδιαλέγοντας μία μία εικόνες στις οποίες εμφανίζονται τα πρόσωπα της αφήγησής του:

1. Η μητέρα του Ζυλ καθισμένη σε μια ψάθινη σεζλόνγκ, κρατώντας στα χέρια τη μικρή της κόρη. Είναι καλοκαίρι, η μητέρα φορά εμπριμέ κοντομάνικο φόρεμα και έχει τα μαλλιά πιασμένα σε αλογοουρά που απλώνεται στο στήθος, ριγμένη εμπρός πάνω από τον αριστερό ώμο. Χαμογελά και φαίνεται ευτυχισμένη. Είναι περίπου τριάντα πέντε ετών. Δίπλα στη σεζλόνγκ, ακουμπισμένη στο πάτωμα, μια μεγάλη γλάστρα μ' έναν δυσανάλογα μικροσκοπικό κάκτο. Η μικρότερη αδερφή του Ζυλ φορά σορτσάκι και κοντομάνικο λευκό μπλουζάκι, είναι ξυπόλητη και τεντώνεται λες και θέλει να ξεφύγει από τα πόδια της μητέρας.
2. Ο Ζυλ και ο Πιερ ποζάρουν με τα μαγιό όρθιοι πάνω σ' έναν βράχο. Ανάμεσά τους μια μελαχρινή κοπέλα με ολόσωμο μαγιό, ξαπλωμένη σε επιδεικτική κινηματογραφική πόζα. Είναι και οι τρεις

γύρω στα δεκαέξι. Ο Ζυλ είναι λίγο ψηλότερος, με λεπτή κορμοστασιά και ολίσια λιγνά πόδια. Ο Πιερ τον βαστά από τη μέση. Γέρνει λίγο προς τον φίλο του. Είναι και οι τρεις παγερά χαμογελαστοί για την κάμερα.

3. Οι δυο γονείς του Ζυλ σε γιορτινό τραπέζι ανάμεσα σε φίλους ή συγγενείς. Ο πατέρας του είναι κοντοκουρεμένος και φορά λευκό πουκάμισο με σηκωμένα τα μανίκια. Η μητέρα του Ζυλ κάθεται δίπλα του κρατώντας ένα ποτήρι κόκκινο κρασί. Ολόγυρα οι συνδαιτυμόνες είναι αφιερωμένοι στο γεύμα τους. Μόνο οι δυο τους, οι γονείς του Ζυλ, αντιλαμβάνονται ότι κάποιος τραβά φωτογραφία και κοιτούν κατάματα τον φακό.
4. Μια παρέα από αγόρια και κορίτσια ποζάρουν στα κάγκελα του Monument Des Mobiles. Ανάμεσά τους ο Ζυλ, ο Πιερ και το μελαχρινό κορίτσι.
5. Μια φωτογραφία ταυτότητας του Ζυλ σε νεότερη ηλικία. Μελαχρινός με λεπτό μουστάκι.
6. Μια έγχρωμη κάρτα από τα Callanques στο ίδιο σημείο όπου οι τρεις τους πόζαραν σκαρφαλωμένοι στον βράχο.
7. Ο Ζυλ γύρω στα σαράντα με ριγέ κοστούμι, καθισμένος σε τραπεζάκι του καφενείου Les Deux Magots στο Παρίσι. Η δεύτερη έγχρωμη εικόνα μετά την κάρτα. Φορά σκούρα πράσινα γυαλιά Ray Ban Aviator και κρατά τσιγάρο στο αριστερό χέρι. Δίπλα του μια μελαχρινή γυναίκα στην ίδια ηλικία, με στενό παντελόνι και μπότες, φορά και εκείνη μεγάλα σκούρα γυαλιά στα μάτια. Το πρό-

σωπό της σκιάζεται από λευκό πλατύγυρο καπέλο. Φορά έντονο κόκκινο φουλάρι. Στο τραπέζι ακουμπισμένα δυο ποτήρια με κάποιο κόκκινο απεριτίφ.

Ακολουθούν διάφορες άλλες φωτογραφίες, οι οποίες πέφτουν γοργά η μια πάνω από την άλλη και δεν προλαβαίνουμε να δούμε τα εικονιζόμενα πρόσωπα με λεπτομέρειες. Τέλος, επιστρέφουμε στο προφίλ κάδρου του Ζυλ στο Grand Bar du Chapitre.

[Ζυλ]

«Εκείνη την εποχή ήμασταν και οι δυο γοητευμένοι μαζί της, αλλά κανείς μας δεν τολμούσε να κάνει κάποια κίνηση εξομολόγησης προς εκείνη. Θα έλεγα μάλιστα ότι και οι δυο μας, ο Πιερ και εγώ, είχαμε κάποια ενδόμυχη δυσπιστία και υποπτευόμασταν ο καθένας τον άλλον μήπως την έχει ήδη προσεγγίσει. Εκείνη την περίοδο η φιλία μας σκιαζόταν από έναν κοινό αδιόρατο φόβο ότι κάποια πλεκτάνη πλεκόταν πίσω από την πλάτη μας. Τσεκάρουμε ο ένας τον άλλον με το βλέμμα και επιτηρούσαμε κάθε χειρονομία ανάμεσά μας.

Την έλεγαν Μαριάν, έμενε και εκείνη στην Bel-sunce. Οι δικοί της ήταν Pied Noir² και είχε έρθει

2. Κυριολεκτικώς: «Μαυροπόδαροι». Επιτιμητικός όρος με τον οποίο αποκαλούνταν οι Γάλλοι που προέρχονται από την Αλγερία. Πολλοί Pied Noir –αλλά και Αλγερινοί– εγκαταστάθηκαν στη Μασσαλία μετά τον πόλεμο της Αλγερίας (1954-1962).